

نقش میانجی وضعیت‌های هویت در ارتباط بین سبک‌های دلبستگی و

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در دانش آموزان

آزاده فلاح، یاسر رضاپور میرصالح، علیرضا پاک‌گوهر

۱. نویسنده مسئول) دانشجوی کارشناسی ارشد، روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور، تفت

۲. نویسنده دوم دانشیارگروه مشاوره، دانشکده علوم انسانی واجتماعی، دانشگاه اردکان، ایران

۳. استادیار، گروه آمار، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

Azadeh Fallah. Email: azadehfalalah98@gmail.com

Dr. Yaser Rezapour Mirsaleh

Dr. Alireza Pak Gohar

The mediating role of identity states (I) in the relationship between attachment styles and addiction to social networks (virtual) in the students of the city.

Abstract

The aim of this study was to investigate the mediating role of identity situations in the relationship between attachment styles and addiction to virtual networks in high school students in Meybod. The study method was descriptive-correlational and the statistical population was 1610 male and female high school students in Meybod who were studying in 1398-99. Of these, 310 students were selected by cluster sampling (197 girls and 113 boys). Data were collected using Collins and Reed Attachment Styles Questionnaire, Waltz Social Network Addiction Questionnaire and Brzonsky Identity Styles Questionnaire and analyzed by structural equation modeling with Amos software. Findings showed that among the attachment styles, only secure attachment style had a direct and negative effect ($\beta = -0.49$) and among the confused situations, only confused identity had a direct and positive effect on virtual network addiction ($p < 0.01$). Also, secure attachment style had an indirect effect on virtual network addiction ($p < 0.01$) by affecting confused identity ($\beta = -0.04$). Based on the findings, it can be concluded that confused identity has a significant mediating role in the relationship between secure attachment and addiction to virtual networks; In other words, secure attachment reduces addiction to virtual networks by high school students by reducing confusing identities.

Keywords: Identity status (I), attachment styles, addiction to virtual social networks.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی وضعیت‌های هویت در ارتباط بین سبک‌های دلبستگی و اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهرستان میبد بود. روش مطالعه از نوع توصیفی - همبستگی و جامعه آماری ۱۶۱۰ دانش آموز دختر و پسر دوره دوم متوسطه شهرستان میبد که در سال ۹۸-۹۹ مشغول به تحصیل بودند. که از این بین، ۳۱۰ دانش آموز با شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای (۱۹۷ دختر و ۱۱۳ پسر) انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های سبک‌های دلبستگی کالینز و رید، پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی والتز و پرسشنامه سبک‌های هویت برزونسکی جمع‌آوری و از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری با نرم افزار Amos تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد از بین سبک‌های دلبستگی تنها سبک دلبستگی ایمن به صورت مستقیم و منفی ($\beta = -0.49$) و از بین وضعیت‌های هویت فقط هویت سردرگم به صورت مستقیم و مثبت بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی تأثیر داشت ($p < 0.01$). همچنین سبک دلبستگی ایمن به صورت غیرمستقیم نیز با تأثیر بر هویت سردرگم ($\beta = -0.04$) بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی تأثیر داشت ($p < 0.01$). بر اساس یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که هویت سردرگم در ارتباط بین دلبستگی ایمن و اعتیاد به شبکه‌های مجازی نقش میانجی معنی‌داری دارد؛ به عبارتی دیگر دلبستگی ایمن از طریق کاهش هویت سردرگم باعث کاهش اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان دوره دوم متوسطه می‌شود

واژگان کلیدی: وضعیت هویت، سبک‌های دلبستگی، اعتیاد،

شبکه‌های اجتماعی مجازی، دانش آموزان دوره دوم متوسطه.

در هزاره ی سوم، اینترنت نقش مهم و روز افزونی در زندگی نوجوانان و جوانان ایفا می‌کند. جاذبه اینترنت باعث شد تا بسیاری از نوجوانان و جوانان به جای تعامل با همسالان و والدین، کامپیوتر را جایگزین کنند. این همنشینی با کامپیوتر و دیگر ابزارهای ارتباطی هوشمند به مرور زمان تجربه شیرین در جمع بودن را از فرد می‌گیرد و می‌تواند منجر به انزوا و افسردگی و افت تحصیلی شود. همچنین اینترنت با داشتن ویژگی‌های منحصر به فرد مثل دسترسی آسان، سهولت استفاده، گمنامی کاربران و هزینه پایین در سالیان اخیر به یکی از عمومی‌ترین رسانه‌های جمعی جهان مبدل شده است (اسلامی، ۱۳۹۱). استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در بین نسل جدید جامعه در حال گسترش است بگونه‌ای که جزئی از زندگی افراد شده است. تا جایی که گسترش و محبوبیت شبکه‌های اجتماعی را نمی‌توان در میان کاربران نادیده انگاشت. اما مطالعات اخیر نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت، سبب احساس ناکامی، تنهایی، اضطراب و به‌طور کلی باعث کاهش سلامت روانی می‌شود (شهابی و بیات، ۱۳۹۱). تعداد کاربران اینترنت و کاربران شبکه‌های اجتماعی در سال ۲۰۱۸ به ۴۸/۳ میلیارد نفر رسیده است. محبوب‌ترین پیام‌رسان‌های اجتماعی در دنیا نیز به ترتیب «فیس‌بوک»، «یوتیوب» و «واتساپ» می‌باشند (ارفعی، ۱۳۹۷). نتایج آمارها نشان می‌دهد بیش از ۲۰ میلیون نفر کاربر اینستاگرام در ایران وجود دارد، که ۴۵٪ آنها خانم‌ها هستند. از این حیث ایران رتبه هفتم استفاده از این شبکه اجتماعی را در دنیا دارد. به‌طور کلی بیش از ۳۰ میلیون کاربر تلفن همراه هوشمند در ایران وجود دارد که در این زمینه رتبه ۱۶ جهان متعلق به ایران است (امینی، ۱۳۹۶). شبکه‌های اجتماعی مختلف با خلق محیط‌های دوستانه امکان برقراری ارتباط و وفاق در زندگی اجتماعی را برای کاربران خود فراهم آورده‌اند، اما در کنار امتیازهایی که شبکه‌های اجتماعی دارند پیامدهای منفی و چالش‌های زیادی را هم در زندگی افراد به وجود آورده‌اند؛ در واقع این شبکه‌ها امروزه مخصوصاً در جامعه ما در حال تبدیل شدن به یک تهدید شده‌اند (عدلی پور، معمار و خاکسار، ۱۳۹۱). پژوهشگران جدیداً ثابت کرده‌اند که دانش‌آموزان به‌طور متوسط روزانه ۵ تا ۹ ساعت از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند و هر فرد بیش از ۱۹ ساعت در هفته از اینترنت استفاده می‌کند. این بگونه‌ای است که امروزه عمده نوجوانان ما در استفاده از رسانه‌ها افراطی عمل می‌کنند، و بعد از گذر از دوران نوجوانی، در مرحله ورود به بازار کار، تنها مصرف‌کننده رسانه‌ها بوده‌اند و چیزی به نام تولید رسانه‌ها وجود نداشته است. پس می‌توان گفت که یکی از کلیدی‌ترین آسیب‌هایی که ریشه اصلی فساد را در نوجوانان ایجاد کرده است، افراط و وابستگی بیش اندازه در استفاده از اینترنت و شبکه‌های مجازی است که از جمله عوارضی مانند بزهکاری، تنبلی، گوشه‌گیری و انزوا و عشق‌های دروغین و اشتباه اطلاعاتی و سطحی شدن اطلاعات، سواد تصنعی و عدم کتابخوانی است که به دنبال آن آمده است. (مؤمنی مهموئی و قنبریان، ۱۳۹۴). استفاده از شبکه‌های مجازی در نوجوانان بیشترین رواج را دارد چرا که دوران ۱۲ تا ۱۸ سالگی هر فرد از دشوارترین، پرتنش‌ترین و هیجان‌انگیزترین دوره‌های زندگی هر فرد به‌شمار می‌رود. در این دوره شکل‌گیری هویت افراد تحت تأثیر منابع گوناگونی است. عمده‌ترین این منابع خانواده، رسانه‌های گروهی، مدرسه و گروه همسالان است. نوجوانان در دوره بلوغ به دنبال هویت شخصی خود و کشف وجستگی ارزش‌ها می‌باشند و اینترنت با حجم نامحدود اطلاعات، نوجوانان را با یافتن هویت از طریق کاوش و تعهد روبه‌رو می‌کند. با این وجود باید دانست که بسیاری از تعاملات موجود در اینترنت مستلزم ارتباط انسانی نیست و پیامدهای این تعاملات و حدود جایگزینی تعاملات اینترنتی به جای تعاملات انسانی هنوز نامعین است. به همین دلیل والدین باید در زمینه استفاده از گوشی‌های همراه و شبکه‌های مجازی توسط فرزندان‌شان آگاهانه برخورد کنند. این در حالیست که نه تنها در ایران پژوهش‌های اندکی در این زمینه صورت گرفته بلکه حتی کار فرهنگی، آموزشی و برنامه‌ریزی مناسبی نیز صورت نگرفته است، این امر باعث شده نوجوانان ما توانایی ترک و حذف رفتارهای اعتیادی خود را نداشته باشند (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱).

جذابیت شبکه‌های اجتماعی به اندازه‌ای است که افراد ساعتهای زیادی را در این شبکه‌ها به سر می‌برند و به صورت مفراط و آسیب‌شناسانه از آن استفاده می‌کنند به گونه‌ای که مساله اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی^۱ و اینترنت توجه روانشناسان را به خود جلب کرده است (بهداری خسروشاهی، هاشمی نصرت آبادی، ۱۳۹۱). به گفته یانگ^۲ (۱۹۹۶) اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی یکی از اشکال

¹ Addiction to social networks

² Young.K

اعتیاد به اینترنت محسوب می‌شود، و در دسته انواع اعتیاد رفتاری قرار دارد، با این وجود اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی هنوز به عنوان یک بیماری و یا اختلال به رسمیت شناخته نشده است. فردی هم که در طول روز دائماً در حال چک کردن تلفن همراه خود است بدون اینکه حتی هیچ پیغام جدیدی دریافت کرده باشند یا قصد فرستادن پیامی برای کسی را داشته باشد. به نوعی معتاد است (گرینفیلد، ۱۳۸۴). اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی معمولاً به رفتارهای اجباری اشاره دارد که منجر به اثرات منفی می‌شود. در اغلب اعتیادها، افراد احساس می‌کنند که مجبور به انجام فعالیت‌های خاص هستند که اغلب آن‌ها تبدیل به یک عادت مضر شده‌اند. این عادات مضر با فعالیت‌های مهم زندگی در محل کار، خانه، محل تحصیل و... تداخل پیدا می‌کنند (امیدوار و صارمی، ۱۳۸۱). اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی چهار نوع پیامد نامطلوب دارد: از مشکلات هیجانی، مشکلات روابط، مشکلات عملکرد و مشکلات سلامتی (هیروی و آگوستما^۱، ۲۰۰۵). آسیب‌های ناشی از استفاده نادرست و کنترل نشده از اینترنت و فضای مجازی می‌تواند شامل این موارد باشد. آسیب فکری: استفاده بیش از حد متعارف از اینترنت و فضای مجازی به وابستگی شدید روانی و فکری می‌انجامد. آسیب جسمانی: فشارهای عصبی، چاقی، انزوا، چشم درد و... و آسیب اجتماعی - فرهنگی: گاهی مشاهده می‌شود که افراد چنان در اتاق‌های گفت و گو غرق می‌شوند که حتی زمان صرف غذا را فراموش می‌کنند. این‌ها علایمی شبیه الکلی‌ها یا معتادان دارند. بسیاری از آن‌ها از بیخوابی رنج می‌برند، خسته‌اند و روابطشان با اطرافیان به حداقل رسیده است. گسست فکری و عاطفی: با ورود اینترنت و فضای مجازی به درون خانواده‌ها بین والدین و فرزندان جدایی فکری - عاطفی و فیزیکی رخ دهد و پیشرفت خیره‌کننده فن آوری تأثیرات محسوس و نامحسوس زیادی را بر زندگی دختران گذاشته است (شاهنوشی و تاجی، ۱۳۹۱).

با توجه به مباحث مطرح شده بررسی متغیرهای موثر بر اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در دانش‌آموزان اهمیت زیادی دارد. یکی از این متغیرها، وضعیت‌های هویت^۲ است. یکی از کلیدی‌ترین مباحث در نوجوانی شکل‌گیری هویت است. بنابراین هویت، از چالش‌های تحولی است که نوجوان را برای گذر از مرحله کودکی و ورود به مراحل بعدی تحول آماده می‌کند. هویت مهم‌ترین رشد روانی و اجتماعی انسان هست (بوش و کارد^۳، ۲۰۱۲). به گفته اریکسون^۴ (۱۹۶۸) هویت به مثابه یک چارچوبی عمل می‌کند که فرد به منظور تفسیر تجارب شخصی و گفتگو درباره معنا، هدف و جهت‌گیری زندگی از آن استفاده می‌کند. در واقع هویت عبارت است از افتراق و تمایزی که فرد بین خود و دیگران می‌گذارد. وی هویت را دارای مؤلفه‌هایی می‌داند که شامل ویژگی‌های جنسی، اجتماعی و فیزیکی، روانشناختی، اخلاقی، آرمانی و شغلی است که در مجموع کلیت فرد را می‌سازد (ابراهیمی مقدم و اکبری، ۱۳۹۴) اریکسون اولین کسی بود که هویت را به عنوان پیشرفت مهم شخصیت نوجوان، گامی مهم به سمت تبدیل شدن به بزرگسال ثمر بخش و موفق تشخیص داد. اریکسون تعارض روانشناختی نوجوان را «هویت در برابر سردرگمی نقش» نامید (برک، ۱۳۸۶). برزونسکی^۵ (۲۰۰۸) مدلی پویا از هویت ارائه می‌دهد که طبق این مدل افراد اطلاعات و مسائل مربوط به خود را به سه شیوه اطلاعاتی^۶، هنجاری^۷ و سردرگم/اجتنابی^۸ پردازش می‌کنند. افراد با سبک هویت اطلاعاتی آگاهانه و به طور فعال به جستجوی اطلاعات و ارزیابی آنها می‌پردازند و سپس اطلاعات مناسب خود را مورد استفاده قرار می‌دهند. نوجوانان با سبک هویت هنجاری، در موضوعات هویت و تصمیم‌گیری‌ها به هم‌نمایی با انتظارات و دستورات افراد مهم و گروه‌های مرجع می‌پردازند و نوجوانان با سبک هویت سردرگم-اجتنابی تا حد ممکن سعی در اجتناب از پرداختن به موضوعات هویت و تصمیم‌گیری دارند. برزونسکی در کنار مکانیزم‌های شکل‌گیری هویت، برعوامل اساسی تعهد^۹ تأکید نیز می‌کند. تعهد یک چارچوب ارتجاعی هدفمند ایجاد می‌کند که رفتارها و بازخوردهای فرد در درون این چارچوب بازبینی، ارزیابی و تنظیم می‌شوند (لطف آبادی، ۱۳۸۷). در واقع یکی از آسیب‌های اعتیاد به اینترنت و شبکه‌های مجازی، بحران هویت و اختلال در شکل‌گیری پایه‌های شخصیت است. این مسئله بیش از هرچیز در خصوص کاربران نوجوان و جوان اهمیت دارد. در این سنین، هنوز هویت افراد به طور کامل شکل نگرفته و

¹ Hiroi & Agatsuma

² Identity

³ Bosch & Card

⁴ Erikson

⁵ Berzonsky

⁶ Informative style

⁷ Normative style

⁸ Diffuse – avoidant style

⁹ Commitment

حضور در فضاهای مبهم و پیچیده مجازی؛ از اتاقهای گفتگو گرفته تا شبکه‌های اجتماعی به آنان این امکان را می‌دهد تا برای خودشان هویتی متفاوت از دنیای حقیقی خلق کنند و همین امر منجر به رشد خیالی‌بافی و دور شدن از پذیرش شرایط حقیقی زندگی می‌شود. در این حالت، نوجوان و جوان مرز بین فضای واقعی و فضای مجازی را گم می‌کند و همان طور که از محیط پیرامونش تأثیر می‌پذیرد، از فضای مجازی نیز متأثر می‌شود (سلیمانی پور، ۱۳۸۹). در همین رابطه میشل و ولز^۱ (۲۰۱۰)، در پژوهشی بر روی دانش آموزان دریافتند دانش آموزانی که اعتیاد به اینترنت در سطح متوسط یا بالاتر از حد دارند در برخورد با مسائل بیشتر برخوردار از سبک هویت مغشوش/ سردرگم واجتنابی می‌باشند. همچنین غیبی وزارعی (۱۳۹۷)، در پژوهشی پی بردند سبک های هویت اطلاعاتی و تعهد با اعتیاد به اینترنت رابطه منفی معنادار و بین سبک های هنجاری و سردرگم/اجتنابی با اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت معنادار وجود دارد. مطالعه احقر (۱۳۹۵) در رابطه سبک‌های هویت با اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان دوره متوسطه، نشان داد که سبک‌های هویتی هنجاری و سردرگم با اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت و معنی دار و سبک هویت اطلاعاتی با اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و معنی دار دارد. نتایج مطالعات موناکیس و همکاران^۲ (۲۰۱۷) نشان داد که سبک‌های هویت هنجاری و مغشوش-اجتنابی جزء عوامل خطر ساز و سبک هویت اطلاعاتی از جمله عوامل محافظت کننده در اعتیاد به اینترنت محسوب می‌شوند. سیاحی (۱۳۹۶) در پیش بینی اعتیاد به شبکه اجتماعی اینستاگرام بر اساس احساس تنهایی و سبک‌های دل بستگی دریافت که متغیرهای سبک دل بستگی دوسوگرا و سبک اجتنابی و احساس تنهایی می‌توانند اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی را پیش بینی کنند.

یکی دیگر از متغیرهای روانشناختی مهم که با اعتیاد به شبکه‌های مجازی می‌تواند ارتباط داشته باشد سبک‌های دل بستگی^۳ است. پرورش دل بستگی در انسان‌ها فرایندی طولانی است که تغییراتی را در ساختارهای روانی آن‌ها ایجاد می‌کند. اولین پیوند هیجانی کودک با مادر (مراقب) برقرار می‌شود. این پیوند مفهوم دل بستگی ایجاد می‌کند. به گفته بالبی^۴ (۱۹۸۸) دل بستگی از موقعیت عمیق و پایدار زیستی، روانشناختی و اجتماعی به وجود می‌آید که بر اساس ارتباط میان کودک و مراقبان او در سالهای اولیه ی زندگی شکل می‌گیرد (برک، ۱۳۸۶). بری^۵ (۲۰۰۷) معتقد است دل بستگی رابطه عاطفی پایداری است که ویژگی آن گرایش به جستجو و حفظ مجاورت با شخص خاص در شرایط ویژه استرس است (معنی زاده و وفایی ۱۳۹۵). نظریه دل بستگی بالبی بیان می‌کند که کودکان در نتیجه تجربیات خود در طول دوران کودکی، با چهار الگوی دل بستگی که یک سبک دل بستگی ایمن، و سه سبک دل بستگی نایمن (دوری جو، مقاوم و اشفته- سردرگم) است پیوند عاطفی با ثباتی با مراقبان برقرار می‌کنند. این پیوندها بسیار پایدار و باثبات بوده و به روابط دوران نوجوانی و جوانی کشیده می‌شود، به گونه ای که تجارب، ادراکات و رفتارهای فرد را جهت داده و هدایت می‌کند (شریفی درآمدی، ۱۳۸۰). افراد دارای سبک دل بستگی ایمن نسبت به خودشان و شخص موردعلاقه شان مثبت فکر می‌کنند، نسبت به روابط بین فردی شان نگاه مثبتی دارند، اغلب از روابط خود احساس رضایت و خشنودی می‌کنند، هم در روابط صمیمانه و هم در روابط مستقل خود احساس راحتی می‌کنند و اکثر مواقع می‌خواهند تعادلی بین صمیمیت و استقلال در روابط خود برقرار کنند. افرادی با سبک دل بستگی نایمن از صمیمی شدن با دیگران احساس ناراحتی می‌کنند؛ برایشان سخت است که به آنها اعتماد کنند یا وابسته شوند، از یک طرف این افراد تمایل به برقراری رابطه صمیمانه عاطفی دارند و از سوی دیگر از این نزدیکی عاطفی احساس ناراحتی می‌کنند، این احساسات با نگرش های منفی درباره ی خود و همسر و دوستانشان همراه است؛ آنها خود را بی ارزش می‌دانند و نمی‌توانند به دوستان خود اعتماد کنند، اغلب با همسرشان احساس صمیمیت نمی‌کنند و غالب اوقات احساسات خود را سرکوب کرده و پنهان می‌سازند (خوشابی و ابوحمزه، ۱۳۹۳). به عقیده بالبی بسیاری از اشکال روان آزرده‌گیها و اختلالهای شخصیت نتیجه محرومیت کودک از مراقبت مادرانه و یا عدم ثبات رابطه کودک با مراقب اولیه است. او به وضوح پیش بینی کرده است که مختل شدن رابطه ی دل بستگی با ایجاد اضطراب منتشر و بی اعتمادی در کودک منجر به اختلالات روانشناختی خواهد شد (سهرابی، دارابی، راستگو، جلالوند و اعظمی، ۱۳۹۵). اینترنت می‌تواند به عنوان یک نوع مکانیزم تنظیم هیجان و مقابله با مشکلات روانشناختی مورد استفاده افراد دارای سبک دل بستگی دوسوگرا قرار گیرد، چرا که شبکه های

¹ Mitchel & Welis

² Monacis , L. Pali, V. ,Griffits, M.D. & Sinatra, M.

³ Attachment style

⁴ Bowlby

⁵ Berry

اجتماعی می تواند به برقراری یک رابطه طولانی، پرکردن اوقات فراغت، عدم رویارویی واقعی با افراد و موقعیت‌های اجتماعی منجر شود (ادینبرگ، دیبا واسجات، ۲۰۱۷^۱). به عنوان مثال قائمی و سالاریان (۱۳۹۶) در بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی، سلامت روان و اعتیاد به شبکه اجتماعی نشان دادند که رابطه مثبت و معنی داری بین مولفه‌های سلامت روان (افسردگی اضطراب و استرس) و سبک دلبستگی اضطرابی با اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی وجود دارد. سندرز^۲ (۲۰۰۰) در پژوهشی دریافت اعتیاد به اینترنت با سبک دلبستگی ایمن رابطه منفی و با سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی، رابطه مثبت دارد و سبک دلبستگی دوسوگرا نسبت به دو سبک دیگر، بیشتر پیش بینی کننده ی اعتیاد به اینترنت است. خانجانی و علی قلی زاده (۱۳۹۵) در بررسی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و سبک‌های دلبستگی دریافتند که با افزایش سبک دلبستگی دوسوگرا میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی افزایش و با افزایش سبک دلبستگی ایمن استفاده از شبکه‌های اجتماعی کاهش می‌یابد. در همین رابطه شین و کیم و جانگ^۳ (۲۰۱۱) در پژوهشی بر روی ۳۰۰ دانش آموز چینی دریافتند که سبک‌های دلبستگی اجتنابی و اضطرابی، هراس و افسردگی، استفاده مشکل‌زا از اینترنت را تبیین می‌کنند.

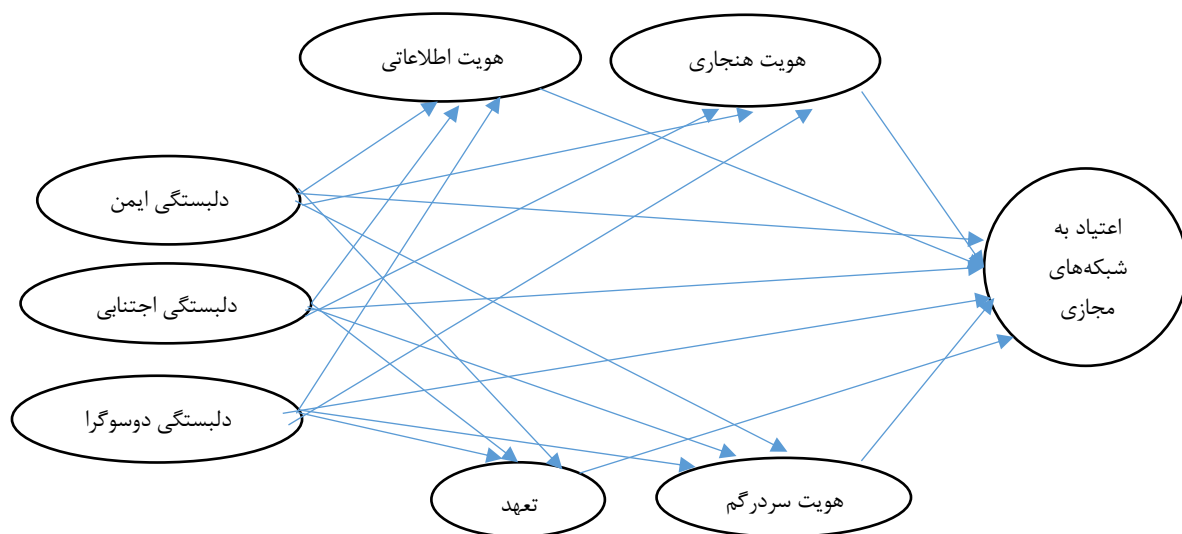
سبک دلبستگی علاوه بر اینکه می‌تواند با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه مستقیم داشته باشد می‌تواند به طور غیر مستقیم نیز از طریق تأثیرگذاری بر هویت نوجوانان، بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی تأثیر داشته باشد. به نظر می‌رسد یکی از عوامل اثرگذار در سبک هویت، سبک دلبستگی باشد. مارسیا^۴ (۱۹۶۶) با بسط و تحلیل نظریه اریکسون، هویت را سازمانی، درونی، خودجوش و پویا می‌داند که از کشاننده‌ها، توانایی‌ها و تجربه‌های گذشته فرد نشأت می‌گیرد. وی هویت شخصی را سازه‌ای روانی اجتماعی می‌داند که طرز فکر و عقیده و نحوه ارتباط فرد با دیگران را شامل می‌شود. مارسیا بر اساس دو عنصر تعهد و کاوش چهار وضعیت هویت (موفق، دیررس، زودرس، سردرگم یا مغشوش) را ارائه کرده است. در هویت موفق افراد بحران هویت را با موفقیت پشت سر گذاشته، به اسقلال ایمنی دست پیدا کرده و به ثبات رفتاری رسیده‌اند (اکتشاف بالا و تعهد بالا). افراد دارای هویت زودرس نایمن هستند. نسبت به روابط خود نگران هستند و سعی دارند با دلبستگی‌های هرچه زودتر و در واقع ناپخته، تعلق خود به دیگران را حفظ کنند. این افراد به شدت تحت تأثیر والدین و برنامه‌های دیگران می‌باشند (اکتشاف پایین، تعهد بالا). افراد دارای هویت دیررس افراد ایمنی هستند (اکتشاف بالا و تعهد پایین) و نگران از این که چیزی دیر شود نیستند، اما اگر این مسئله تداوم پیدا کند ممکن است این به تعویق افتادن نوعی بلاتکلیفی برای آنها ایجاد کند. در هویت مغشوش نیز فرد بلاتکلیف بوده و دچار نوعی حالت نامعین و مبهم است. تعهد وجود ندارد و اگر وجود دارد کم است (اکتشاف و تعهد هر دو پایین). رفتار ای دسته از افراد به گونه‌ای سطحی و لذت‌گرایانه است (امانی و مجذوبی، ۱۳۹۰). بنابراین می‌توان گفت دلبستگی نوجوانان با والدین و همسالان، میانجی هویت فردی و اجتماعی آن‌است که مسیر رشد هویت را از طریق فراهم بودن پایگاه امن مهیا می‌سازد (اریکسون، ۱۹۶۳). در همین رابطه امانی و مجذوبی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای به منظور پیش بینی سبک‌های هویت براساس سبک‌های دلبستگی پی بردند که رابطای معنی‌دار و مثبت میان سبک دلبستگی ایمن و سبک هویت اطلاعاتی و رابطه ای معنی‌دار و منفی میان سبک دلبستگی ایمن و سبک هویت هنجاری وجود دارد؛ میان سبک دلبستگی ایمن و سبک هویتی سردرگم نیز رابطه‌ای معنی‌دار و منفی وجود دارد و در نهایت سبک دلبستگی ایمن، توان پیش بینی سبک هویت اطلاعاتی را دارد. نتایج مطالعات محمدی و فولاد چنگ (۱۳۹۷) نشان داد که دلبستگی ایمن، به واسطه سبک هویت اطلاعاتی، دارای اثری غیر مستقیم بر راهبردهای مثبت و منفی تنظیم شناختی هیجان بود. دلبستگی اضطرابی نیز به واسطه سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری اثری غیر مستقیم بر راهبردهای مثبت تنظیم شناختی هیجان و به واسطه سبک هویت اطلاعاتی اثری غیر مستقیم بر راهبردهای منفی تنظیم شناختی داشت. اوایلا، کابرال و ماتوس (۲۰۱۱) در پژوهشی نشان دادند که دلبستگی ایمن میان مادر و فرزند، فرایند رشد هویت را سهولت می‌بخشد. در پژوهشی دیگر حجازی و نگهبان سلامی (۱۳۸۸) دریافتند که دلبستگی ایمن به والدین، قدرت پیش بینی سبک‌های هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد هویت را دارد و دلبستگی ایمن به همسالان، با سبک هویت هنجاری ارتباط معنادار دارد. به طور کلی، با توجه به شواهد پژوهشی و نظری، می‌توان گفت وضعیت‌های هویت می‌تواند نقش میانجی معناداری را در رابطه بین سبک‌های دلبستگی و اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی ایفا کند. این ارتباط در شکل به عنوان مدل پیشنهادی پژوهش آورده شده است.

¹ Eichenberg, C. Dyba, J. Schoth, M.

² Sanders Ch E

³ Shin, Kim, & Jang

⁴ Marsia, J.E

شکل ۱. مدل پیش فرض ارتباط بین سبک‌های دلبستگی، وضعیت‌های هویت و اعتیاد به شبکه‌های مجازی

ارتباط از طریق فضای مجازی در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد تأثیر دارد. اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی تمام سطوح زندگی فرد را تحت تأثیر قرار داده است و این موضوع درقشر نوجوانان به دلیل سن بلوغ و شکل‌گیری هویت، همچنین نقش مهم این دوره در پیشرفت تحصیلی اهمیت دوچندان پیدا کرده است. پس نوجوانان در بین گروه‌های سنی چون از اینترنت بیشتر استفاده می‌کنند، آسیب پذیرتر هستند و دچار مشکلاتی در حوزه تحصیل و ورود به بازار کار و اشتغال شده‌اند. اگر از فرصت‌های شبکه‌های مجازی به درستی استفاده نشود این فرصت‌ها از بین رفته و به مرور زمان تبدیل به تهدید می‌شود. عوامل مختلفی در ارتباط با اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی نقش دارند از جمله ساختار خانواده و تعاملات و برخوردهای بین والدین و فرزند. در سایه غفلت والدین، و متولیان فرهنگ و آموزش رفته رفته تبعات منفی استفاده از شبکه‌های بیشتر می‌شود پس یکی از مسؤلیت‌های مهم خانواده و آموزش و پرورش فرهنگ سازی مناسب و سازوکارهایی برای کنترل استفاده دانش‌آموزان از این شبکه‌ها است. با توجه به اینکه پژوهش‌های بسیار کمی به بررسی نقش هویت و دلبستگی در اعتیاد به شبکه‌های مجازی پرداخته‌اند، بنابراین این پژوهش با هدف بررسی نقش میانجی وضعیت‌های هویت در ارتباط بین سبک‌های دلبستگی و اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان میبد انجام شد.

۲. روش پژوهش

روش این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل ۱۶۱۰ نفر از دانش‌آموزان مدارس دوره متوسطه دوم شهرستان میبد بود که در سال ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه بر اساس جدول حجم نمونه مورگان تعداد ۳۱۰ نفر دانش‌آموز برآورد شد که از این میان ۱۹۷ دانش‌آموز دختر و ۱۱۳ دانش‌آموز پسر به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا از بین کلیه مدارس، ۵ مدرسه دخترانه و ۵ مدرسه پسرانه انتخاب و از هر مدرسه یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب و تمام دانش‌آموزان کلاس نمونه‌گیری شدند. در صورت عدم تمایل فردی در تکمیل پرسشنامه‌ها یا ناقص تحویل دادن آن‌ها، یک نفر از همان مدرسه به تصادف جایگزین می‌شد. در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده از دانش‌آموزان با استفاده از تحلیل معادلات ساختاری با کمک نرم افزار AMOS تجزیه و تحلیل شدند.

۳. ابزار پژوهش

۱-۳- پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی: این پرسشنامه در سال ۲۰۱۰ توسط والتز^۱ تهیه شد که شامل ۲۳ گویه می‌باشد و ابعاد اعتیاد به شبکه اجتماعی در ۴ عامل عملکرد فردی، مدیریت زمان، خودکنترلی و روابط اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کند. نمره‌گذاری در یک مقیاس ۵ درجه ای لیکرت از کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق نمره (۵) انجام می‌شود. نسبت و شاخص روایی محتوای

^۱ Waltz, CF.

در نسخه فارسی پرسشنامه به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۹۵ محاسبه شد و پایایی درونی آن با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ به دست آمد (احمدی، پولادی و بحرینی، ۱۳۹۵)

۲-۳- پرسشنامه سبک‌های دلبستگی بزرگسال: این پرسشنامه در سال ۱۹۹۰ توسط کولینز و رید^۱ تهیه شد. دارای ۱۸ ماده می‌باشد که بر اساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه دارای سه خرده مقیاس سبک دلبستگی ایمن، دلبستگی اجتنابی و دلبستگی دوسوگرا/اضطرابی می‌باشد که هر سبک دلبستگی شامل ۶ عبارت است. روایی محتوایی و صوری نسخه فارسی این پرسشنامه تأیید شد و آلفای کرونباخ هر یک از سبک‌های دلبستگی ایمن، اجتنابی و دوسوگرا به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۷۸ و ۰/۸۵ بود (پاکدامن، ۱۳۸۳).

۳-۳- پرسشنامه سبک‌های هویت (ISI): این پرسشنامه توسط برونسکی در سال ۱۹۸۹ تهیه شد. شامل ۴۰ ماده است که ۱۱ پرسش آن مربوط به خرده مقیاس اطلاعاتی، ۹ پرسش مربوط به خرده مقیاس هنجاری، ۱۰ پرسش مربوط به سبک سردرگم-اجتنابی و ۱۰ پرسش دیگر مربوط به خرده مقیاس تعهد است. پاسخ آزمودنی‌ها به پرسش‌ها در یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق (۵) قرار می‌گیرد. روایی آزمون از روایی سازه نسخه فارسی پرسشنامه با استفاده از تجلیل عاملی تأیید شده است. همچنین ضریب آلفا در مقیاس اطلاعاتی ۰/۶۲ و مقیاس هنجاری ۰/۶۶ و مقیاس سردرگم ۰/۷۳ و عامل تعهد ۰/۷۱ گزارش شده است (دهکردی، خدایی، شکری و دانشور، ۱۳۹۲).

۴. یافته‌ها

از مجموع ۳۱۰ شرکت کننده پژوهش که در گروه سنی ۱۶ تا ۱۸ سال قرار داشتند، گروه سنی ۱۶ سال با تعداد ۱۱۵ نفر (۳۱/۵ درصد) و ۱۷ سال ۱۳۴ نفر (۵۰ درصد) بیشترین گروه سنی شرکت کننده بودند. ۱۸ سال ۶۱ نفر (۱۸/۵ درصد) کمترین گروه سنی را شامل می‌شدند. دانش‌آموزان شرکت کننده در پژوهش پایه دهم تا دوازدهم بودند که مقطع دهم ۱۹۶ نفر (۶۳/۳ درصد) بیشترین گروه و مقطع یازدهم ۵۵ نفر (۱۷/۷ درصد) کمترین شرکت کننده را داشت. مقطع دوازدهم ۵۹ نفر (۱۹ درصد) در پژوهش شرکت داشتند. در متغیر رشته تحصیلی رشته‌های تجربی، ریاضی، انسانی و فنی حرفه‌ای شرکت داشتند. که رشته فنی حرفه‌ای با ۱۲۳ نفر (۳۹/۷ درصد) بیشترین گروه شرکت کننده در پژوهش را شامل می‌شد. رشته تجربی ۶۸ نفر (۲۱/۹ درصد)، رشته انسانی ۹۳ نفر (۳۰/۰ درصد) و رشته ریاضی ۲۶ نفر (۸/۴ درصد) بودند. میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۱ آورده شده است.

۵. اشکال و جداول

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	بیشینه	کمینه	متغیرها	میانگین	انحراف معیار	بیشینه	کمینه
هویت اطلاعاتی	۳۶/۱۲	۵/۷۶	۵۵	۲۰	سبک ایمن	۱۲/۰۷	۳/۰۸	۱۸	۴
هویت هنجاری	۳۰/۸۶	۴/۵۷	۴۴	۱۵	سبک اجتنابی	۱۲/۴۵	۲/۶۴	۱۹/۰۰	۵
هویت اجتنابی	۲۷/۴۰	۵/۰۶	۴۱	۱۴	سبک دوسوگرا	۱۲/۶۴	۵/۱۲	۲۴	۱
تعهد	۳۴/۳۸	۶/۱۱	۵۰	۲۰	اعتیاد به شبکه	۶۰/۳۶	۱۶/۰۸	۱۰۲	۲۳

قبل از بررسی فرضیه‌های پژوهش، نرمال بودن توزیع نمرات بررسی شد. براساس نتایج به دست آمده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف سطوح معنی داری در همه متغیرها بیش از ۰/۰۵ بود که نشان دهنده نرمال بودن توزیع نمرات داشت. همبستگی پیرسون بین متغیرها نیز در جدول ۲ آورده شده است.

¹ Collins & Read

جدول ۲- ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

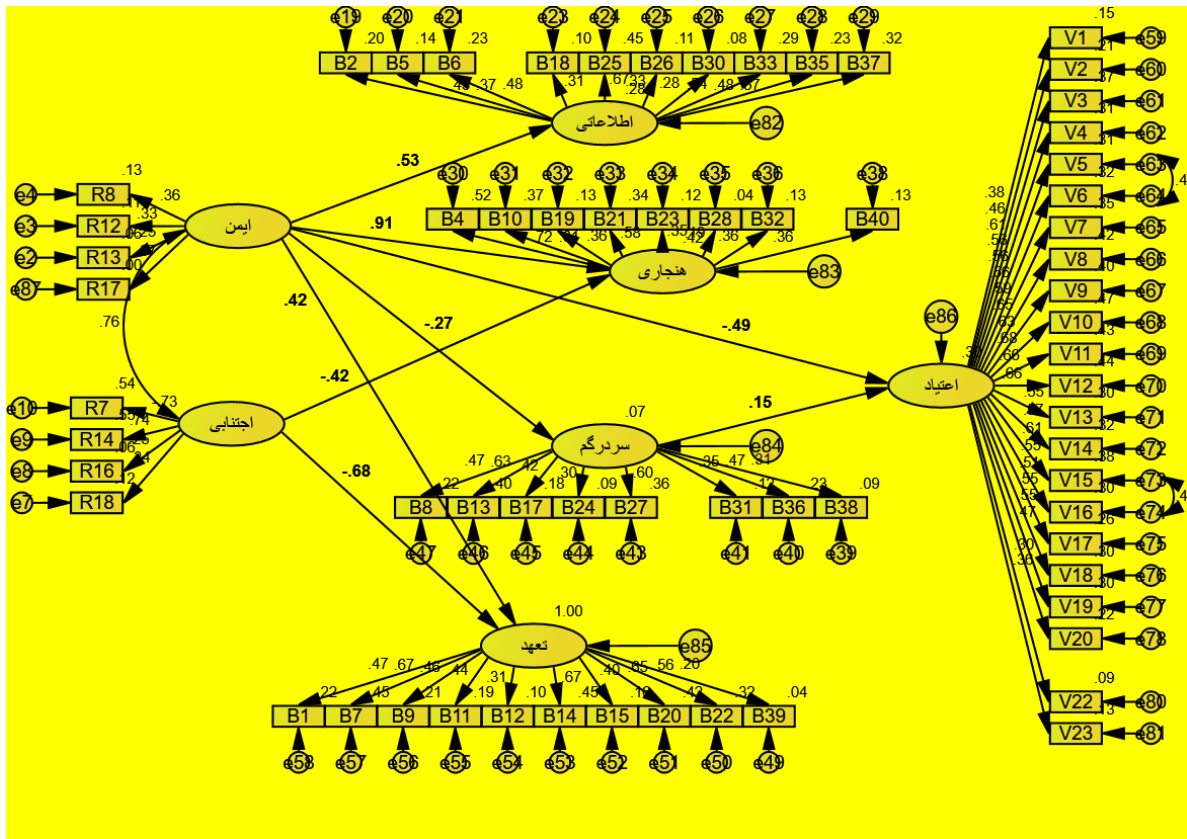
متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱ دل‌بستگی ایمن	۱							
۲ دل‌بستگی اجتنابی	-۰/۱۳*	۱						
۳ دل‌بستگی دوسوگرا	-۰/۲۷**	۰/۲۵**	۱					
۴ هویت اطلاعاتی	۰/۱۵**	۰/۰۹	-۰/۰۷	۱				
۵ هویت هنجاری	۰/۰۵	-۰/۱۴*	-۰/۰۹	۰/۵۴**	۱			
۶ هویت اجتنابی	-۰/۰۸	۰/۰۰۴	۰/۰۷	-۰/۰۶	-۰/۰۲	۱		
۷ تعهد	۰/۱۶**	-۰/۱۱*	-۰/۰۲	۰/۴۸**	۰/۶۷**	-۰/۲۶**	۱	
۸ اعتیاد به شبکه‌های مجازی	-۰/۱۳*	۰/۱۷**	۰/۲۷**	-۰/۱۷**	-۰/۳۲**	۰/۲۳**	-۰/۳۶**	۱

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

همانگونه که در جدول ۲ دیده می‌شود، سبک دل‌بستگی ایمن، هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه منفی معنی‌دار داشت. همچنین سبک‌های دل‌بستگی اجتنابی و دوسوگرا و هویت اجتنابی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه مثبت معنی‌دار داشت ($p < 0.05$). سبک دل‌بستگی ایمن با هویت اطلاعاتی و تعهد هویت رابطه مثبت معنی‌دار داشت. سبک دل‌بستگی اجتنابی نیز با هویت هنجاری رابطه مثبت معنی‌دار داشت ($p < 0.05$). بین مابقی سبک‌های دل‌بستگی و هویت همبستگی معنی‌داری مشاهده نشد ($p > 0.05$). برای ارزیابی مدل پیش فرض پژوهش از تحلیل معادلات ساختاری استفاده شد. شاخص‌های برازش مدل نشان داد که مدل پیش فرض از برازش خوبی برخوردار نیست. البته با توجه به عدم معنی‌داری ضریب همبستگی پیرسون بین بعضی از متغیرها قابل انتظار بود. با این وجود، برای برازش بهتر مدل از شاخص‌های اصلاح که توسط نرم افزار پیشنهاد شده بود استفاده شد. یک گویه از هویت اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم و یک گویه نیز از اعتیاد به شبکه‌های مجازی به دلیل داشتن بار عاملی زیر ۰/۴ حذف شد. سبک دل‌بستگی دوسوگرا نیز از مدل کنار گذاشته شد. و مسیرهای هویت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد هویت به اعتیاد به شبکه‌های مجازی حذف بود. مدل اصلاح شده باقی مانده در شکل ۲ نشان داده شده است. (جدول ۳) شاخص‌های برازش این مدل نشان داد که معیارها به برازش مطلوب رسیده‌اند.

جدول ۳- شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری پژوهش

HOELTER	RMSEA	PCFI	CFI	CIMIN/DF
۲۰۳	۰/۰۵	۰/۶۵	۰/۶۸	۱/۸۷

شکل ۲- مدل اصلاحی پژوهش

در نهایت از مجموع ۱۹ مسیر مستقیم در مدل اولیه، هشت مسیر معنادار شد که در مدل اصلاحی مشاهده می‌شود. سبک دلبستگی ایمن بر هويت اطلاعاتی، هنجاری و تعهد هويت تأثیر معنی‌دار مثبت و بر هويت هنجاری تأثیر معنی‌دار منفی داشت. سبک دلبستگی نایمن اجتنابی نیز بر هويت هنجاری و تعهد هويت تأثیر معنی‌دار منفی داشت ($p < 0.05$). از بین وضعیت‌های هويت نیز فقط هويت سردرگم بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی تأثیر معنی‌دار مثبت داشت ($p < 0.05$). از بین سبک‌های دلبستگی نیز فقط سبک دلبستگی ایمن بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی تأثیر معنی‌دار منفی داشت ($p < 0.05$). ضرایب مسیر مستقیم در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴- ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مسیرهای مستقیم در مدل ساختاری پژوهش

سطح معناداری (P)	نسبت بحرانی (C.R)	خطای معیار (S.E)	ضرایب استاندارد (β)	ضرایب غیراستاندارد (B)	مسیر	دلبستگی	
۰/۰۰۸	-۲/۶۵	۰/۰۷	-۰/۲۷	-۰/۲	←	هویت سردرگم	دلبستگی ایمن
۰/۰۰۱	۴/۲۴	۰/۱۲	۰/۵۳	۰/۵۵	←	هویت اطلاعاتی	دلبستگی ایمن
۰/۰۰۱	۴/۵۴	۰/۴	۰/۹۱	۱/۸۲	←	هویت هنجاری	دلبستگی ایمن
۰/۰۰۶	۲/۷۶	۰/۱۹	۰/۴۲	۰/۵۵	←	تعهد	دلبستگی ایمن
۰/۰۰۱	-۴/۰۵	۰/۱۳	-۰/۴۹	-۰/۵۵	←	اعتیاد به شبکه مجازی	دلبستگی ایمن
۰/۰۱	-۲/۴۹	۰/۴۴	-۰/۴۲	-۱/۱	←	هویت هنجاری	دلبستگی اجتنابی
۰/۰۰۲	-۲/۲۸	۰/۱۵	-۰/۶۸	-۰/۳۴	←	تعهد	دلبستگی اجتنابی
۰/۰۴	۱/۹۶	۰/۱۱	۰/۱۵	۰/۲۲	←	اعتیاد به شبکه مجازی	هویت سردرگم

جدول ۵- نتایج آزمون بوت استروپ برای ضرایب مسیرهای غیرمستقیم مدل ساختاری

متغیر پیش‌بین	متغیر واسطه	متغیر ملاک	اثر غیرمستقیم	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری
دلبستگی ایمن	هویت سردرگم	اعتیاد به شبکه‌های مجازی	-۰/۰۴	-۰/۱	-۰/۰۰۷	۰/۰۳

بررسی ضرایب مستقیم در مدل اصلاح شده نشان داد که سبک دلبستگی ایمن بر هویت سردرگم تأثیر منفی معنی‌دار دارد. با توجه به اینکه هویت سردرگم نیز بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی تأثیر معنی‌دار داشت، به منظور بررسی تأثیر غیرمستقیم سبک دلبستگی ایمن بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی از طریق هویت سردرگم، از روش بوت استروپ استفاده شد. نتایج آزمون بوت استروپ نشان داد که اثر غیرمستقیم سبک دلبستگی ایمن بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی از طریق اثرگذاری بر هویت سردرگم، $0.04-$ است که معنی‌دار می‌باشد ($P < 0.05$). بر اساس یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که هویت سردرگم در ارتباط بین دلبستگی ایمن و اعتیاد به شبکه‌های مجازی نقش میانجی معنی‌داری دارد؛ به عبارتی دیگر دلبستگی ایمن از طریق کاهش هویت سردرگم باعث کاهش اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه می‌شود.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که تنها سبک دلبستگی ایمن به صورت مستقیم، منفی و معنادار بر اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر میبد تأثیر دارد. به عبارتی دیگر، با افزایش دلبستگی ایمن در دانش‌آموزان، اعتیاد به شبکه‌های مجازی در آن‌ها کاهش می‌یافت. این یافته با نتایج پژوهش سندرز (۲۰۰۰)، مغنی زاده و وفایی نجار (۱۳۹۴)، همسو بود. همچنین یافته‌ها نشان داد سبک‌های دلبستگی ناایمن رابطه معنی‌داری با اعتیاد به شبکه‌های مجازی در مدل معادلات ساختاری نداشتند که با نتایج مطالعات قائمی و سالاریان (۱۳۹۶)، خانجانی و علی قلی زاده (۱۳۹۵)، الهامی و همکاران (۱۳۹۵)، بهادری خسروشاهی و هاشمی نصرت آباد، (۱۳۹۰)، سونور و پارک، جای، کیم و چو (۲۰۰۸) ادینبرگ، دیبا واسجات (۲۰۱۷) و شین، کیم و جانگ (۲۰۱۱) و مطالعات الهیاری، حیدری وژیان (۱۳۹۴)، ناهمسو بود. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که افراد دارای سبک دلبستگی ایمن کمتر هویت سردرگم را کسب می‌کنند و بنابراین از اینترنت به شکل حساب شده و در مسیر اهداف مشخصی استفاده می‌کنند. در نهایت می‌توان گفت چنین افرادی کمتر دچار اعتیاد به شبکه‌های مجازی می‌شوند. نوجوانان دارای سبک دلبستگی ایمن با موقعیت‌های استرس‌زا بهتر کنار آمده و کمتر به سبک‌های مقابله‌ای اجتنابی و رفتارهای اعتیادگون مانند وقت‌گذرانی در شبکه‌های مجازی می‌پردازند.

یافته دیگر پژوهش این بود که سبک دلبستگی ایمن بر هویت اطلاعاتی و هویت هنجاری و تعهد تأثیر مستقیم مثبت و بر هویت سردرگم تأثیر مستقیم منفی داشت. سبک دلبستگی اجتنابی نیز بر هویت هنجاری و تعهد تأثیر مستقیم منفی داشت. به طور کلی، این یافته‌ها با نتایج مطالعات امانی و مجدویی (۱۳۹۰)، اویلا، کابرال و مانوس، (۲۰۱۱) و محمدی و فولادچنگ (۱۳۹۷)، حجازی و نگهبان سلامی (۱۳۸۸) همسو و با نتایج باکر (۲۰۰۶) ناهمسو بود. محمدی، کاظمی، قاسمی ارگنه، کاظمی و موسوی (۱۳۹۴) در بررسی رابطه ابعاد شخصیت با سبک‌های دلبستگی و سبک‌های هویت در دانش‌آموزان دریافتند سبک دلبستگی اضطرابی با سبک هویت سردرگم همبستگی منفی و دلبستگی اجتنابی و ایمن با سبک‌های هویت همبستگی معنی‌دار ندارد. می‌توان گفت افراد دارای دلبستگی ایمن در بیشتر مواقع به بررسی گزینه‌ها و کاوش موقعیت‌ها، احساس اطمینان می‌کنند و اغلب منابع و توانایی کافی برای سازماندهی اطلاعات تازه و پیگیری اهداف جدید خویش را در اختیار می‌گیرند. وجود چنین شالوده روانی در افراد ایمن، تعهد آن‌ها به جهان‌بینی، نقش، شغل و حرفه فردی‌شان را بدون احساس شرم، گناه یا پشیمانی از برآورده نکردن انتظارهای دیگران تسهیل می‌کند و چنین فرآیندی، زمینه‌های شکل‌گیری سبک هویت اطلاعاتی و هنجاری را در افراد فراهم می‌کند و احتمال شکل‌گیری هویت سردرگم را کاهش می‌دهد. در تبیین ارتباط بین دلبستگی اجتنابی با هویت هنجاری و تعهد می‌توان گفت نوجوانانی که مشکلات هویتی داشته‌اند، عدم اعتمادهای عمیق زیربنایی را در علائق یا ظرفیت مراقبینشان برای در دسترس و مسئولیت‌پذیر بودن در مقابل نیازهای دلبستگی آن‌ها تجربه کرده‌اند، و در مقایسه با افراد ایمن نسبت به خود، دیدگاه درونی، بی‌محتوا و منفی دارند. نایمینی در الگوهای دلبستگی و کمبود خودابرازی مثبت و یکپارچه، مشکلات زیادی را در رشد خود مختاری آن‌ها ایجاد می‌کند. افراد دارای دلبستگی اجتنابی، به طور کلی در کاوشگری و به ویژه در جست‌وجو برای هویت شخصی، بسیار مشکل دارند و این امر باعث می‌شود هویت سردرگم در آنها شکل بگیرد و از هویت هنجاری و تعهد دور شوند.

در نهایت یافته‌ها نشان داد که از بین وضعیت‌های هویت، فقط هویت سردرگم نقش میانجی معنی‌داری بین سبک دلبستگی ایمن و اعتیاد به شبکه‌های مجازی دارد. نقش میانجی مابقی وضعیت‌های هویت معنی‌دار نبود. می‌توان گفت در دانش‌آموزانی که دارای سبک

هویت سردرگم بودند بیشتر از سایر دانش آموزان سبک های هویت اعتیاد به اینترنت و فضای مجازی داشتند. این یافته با نتایج پژوهش مرتضایی و رحیمی نژاد (۱۳۹۴)، احقر (۱۳۹۵)، ابراهیمی مقدم و اکبری (۱۳۹۴)، غیبی و زارعی (۱۳۹۷)، سیاحی (۱۳۹۶)، موناکیس و همکاران (۲۰۱۷)، مارسانبل (۲۰۱۴)، میشل و ولز (۲۰۱۰) همسو بود. در تبیین یافته ها می توان گفت که عملکرد افراد دارای سبک هویت سردرگم/اجتنابی بر روی تکلیف بسیار ضعیف است در زندگی و تحصیل کمتر به موفقیت می رسند. این افراد نه مرحله اکتشاف را پشت سر گذاشته اند و نه به تعهد رسیده اند و از انجام کارها و امور مختلف زندگی اجتناب می کنند؛ دارای عزت نفس پایین، منفی و فاقد خودتنظیمی می باشند. بنابراین به نظر می رسد چنین افرادی برای رهایی از بلا تکلیفی و انتقادهای اطرافیان به اینترنت و شبکه های مجازی روی می آورند و بیشتر به اعتیاد به شبکه های مجازی مبتلا می شوند.

با توجه به یافته های این پژوهش می توان نتیجه گیری کرد که محور کاهش اعتیاد به شبکه های مجازی در دانش آموزان دوره متوسطه می تواند بهبود سبک دلبستگی ایمن در آن ها باشد. سبک دلبستگی ایمن، نه تنها خود باعث کاهش اعتیاد به شبکه های مجازی می شود بلکه با کاهش هویت سردرگم، اعتیاد به شبکه های مجازی در نوجوانان را کاهش می دهد. بر همین اساس، با توجه به اینکه تغییر سبک های دلبستگی از طریق آموزش و تمرین های رفتاری امکان پذیر است، پیشنهاد می شود مشاوران مدارس و دست اندرکاران آموزش و پرورش، برنامه های آموزشی برای تغییر سبک های دلبستگی دانش آموزانی که اعتیاد به شبکه های مجازی دارند و تقویت سبک دلبستگی ایمن در آن ها، تدارک ببینند. همچنین تغییر سبک دلبستگی می تواند جزئی از برنامه های مداخله ای کاهش اعتیاد به شبکه های مجازی قرار گیرد. پیشنهاد می شود که مدیران، معلمان و مشاوران مدارس با شناسایی نوجوانان دارای هویت سردرگم، برنامه های پیشگیری از اعتیاد به شبکه های مجازی به این گروه از دانش آموزان طراحی و اجرا کنند. با این وجود این پژوهش تنها در بین دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهرستان میبد انجام شد؛ بنابراین در تعمیم یافته ها به دانش آموزان سایر پایه های تحصیلی و سایر مناطق آموزشی (خصوصاً اینکه متغیرهای فرهنگی و قومی نیز بر شکل گیری هویت دانش آموزان اثر داشته باشند) باید احتیاط کرد. محدودیت دیگر عدم دسترسی مستقیم و کافی به نمونه ها به خاطر تعطیلی مدارس و قرار گرفتن در شرایط شیوع ویروس کرونا بود. محدودیت دیگر عدم کنترل متغیرهای مداخله گری مانند وضعیت اجتماعی-اقتصادی و وضعیت تحصیلی خانواده های دانش آموزان بود که به دلیل مشکلات در جمع آوری نمونه، قادر به این کار نبودیم. با توجه به این محدودیت ها، پیشنهاد می شود پژوهش های مشابهی در سایر مناطق جغرافیایی و با نمونه های بزرگتر انجام شود و نقش متغیرهای مداخله گری همچون وضعیت اجتماعی-اقتصادی و وضعیت تحصیلی خانواده های دانش آموزان در ارتباط بین سبک های دلبستگی و اعتیاد به شبکه های مجازی آن ها مورد بررسی قرار گیرد.

۷. سپاسگزاری

از همکاری تمامی مسئولان و مدیران آموزش و پرورش و همه دانش آموزان شهرستان میبد و همچنین اساتید محترم که در انجام این پژوهش مساعدت های لازم را انجام دادند، صمیمانه قدردانی می کنم.

منابع

۱. ابراهیمی مقدم، حسین و اکبری، حامد (۱۳۹۴)، "رابطه سبک های هویت و اعتیاد به اینترنت در دانشجویان علم و صنعت"، نخستین کنگره بین المللی جامع روانشناسی ایران، مرکز همایش های توسعه ایران.
۲. احقر، قدسی (۱۳۹۵)، "رابطه سبک های هویت با اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان دوره متوسطه"، مجله جامعه روانشناسی اجتماعی ایران، سومین کنگره ملی روانشناسی اجتماعی ایران، دوره ۳، ۲۷ و ۲۸ اردیبهشت ۱۳۹۵.
۳. ارفعی، میثم (۱۳۹۷)، آمارهایی شگفت انگیز از دنیای دیجیتال، شبکه های اجتماعی و اینترنت در سال ۲۰۱۸، <https://way2pay.ir>
۴. اسلامی، مروارید (۱۳۹۱)، "بررسی شبکه های اجتماعی و تأثیرات آن بر ابعاد مختلف زندگی"، نخستین کنگره ملی مجازی آسییهای اجتماعی نو پدیده، تهران، وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی، ص ۲۳-۴۰.
۵. امانی، رزیتا و مجدوی، محمدرضا (۱۳۹۰)، "پیش بینی سبک های هویت بر اساس سبک دلبستگی"، مجله بالینی و شخصیت، فصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه شاهد، سال سوم-شماره ۵، ص ۱۳-۲۴.

۶. امیدوار، احمدعلی و صارمی، علی اکبر (۱۳۸۱)، *اعتیاد به اینترنت: توصیف، سبب شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت*، مرکز مشاوره و خدمات روان شناختی پردیس، چاپ ۱، مشهد: نشر ترمین.
۷. امینی، منصور (۱۳۹۷)، *آخرین آمار کاربران فضای مجازی در ایران، مشرق نیوز*، <https://www.mashreghnews.ir/news/850425>
۸. برک، لورای آی (۲۰۰۵)، *روانشناسی رشد از بزرگسالی تا پایان زندگی*، ترجمه یحیی سید محمدی (۱۳۸۶)، تهران: انتشارات ارسباران.
۹. بشیر، حسن و افراسیابی، محمد صادق (۱۳۹۱)، *شبکه های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان، مطالعه موردی بزرگ ترین جامعه مجازی ایرانیان، تحقیقات فرهنگی ایران*، دوره ۵، شماره ۱، ص ۳۱-۶۰.
۱۰. بهادری خسروشاهی، جعفر. هاشمی نصرت آبادی، تورج (۱۳۹۱). "رابطه سبکهای دلبستگی، راهبردهای مقابله ای و سلامت روانی با اعتیاد به اینترنت"، *مجله روانشناسی تحولی*، ۸(۳)، ۱۷۷-۱۸۸.
۱۱. پاکدامن، شهلا (۱۳۸۳)، "بررسی ارتباط بین دلبستگی و جامعه طلبی در نوجوانی"، *مجله علوم روانشناختی*، دوره ۳، شماره ۹، ص ۲۵-۴۷.
۱۲. حجازی، الهه و نگهبان سلامی، محمود (۱۳۸۸)، "بررسی رابطه سبک های دلبستگی به والدین و همسالان با سبک های هویت"، دوره ۳۹، شماره ۱، ص ۱۰۷-۱۳۸۷.
۱۳. خواجه احمدی، معصومه. پولادی، شهناز. و بحرینی، مسعود (۱۳۹۵)، *طراحی و روانسنجی پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل*، *نشریه روان پرستاری*، دوره ۴، شماره ۴، مهر و آبان ۹۵.
۱۴. خوشبایی، کتایون. و ابوحمزه، الهام (۱۳۹۳)، *نظریه های دلبستگی جان بابلی*، چاپ دوم، تهران: نشر دانژه.
۱۵. سلیمانی پور، روح الله (۱۳۸۹). "شبکه های اجتماعی، فرصت ها و تهدیدها"، *نشریه اطلاع رسانی و کتابداری*، ره آورد نور، تابستان، شماره ۳۱.
۱۶. سهرابی، فرامرز. دارابی، افسانه. راستگو، ناهید. جلالوند، محمد. و اعظمی، یوسف (۱۳۹۵)، "نقش واسطه گری طرحواره های ناسازگار اولیه در رابطه بین سبکهای دلبستگی و افسردگی در دانشجویان"، *فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، ۷(۲۵)، ص ۹۱-۱۱۰.
۱۷. سیاحی، مهین (۱۳۹۶)، "پیش بینی اعتیاد به شبکه اجتماعی اینستاگرام بر اساس احساس تنهایی و سبک های دلبستگی در دانش آموزان دختر"، *پنجمین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران*، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
۱۸. شاهنوشی، م. و تاجی، م. ر (۱۳۹۱)، "تأثیر شبکه های اجتماعی بر سبک زندگی جوانان شهرکرد". *فصلنامه مطالعات ملی*، شماره ۱۳، ص ۹۴-۱۱۲.
۱۹. شریفی درآمدی، پرویز (۱۳۸۰)، *نظریه های روانشناسی تحولی*، چاپ دوم، اصفهان: انتشارات خوشنواز.
۲۰. شهبابی، محمود و بیات، قدسی (۱۳۹۱). «اهداف انگیزه های عضویت کاربران در شبکه های اجتماعی مجازی»، *مطالعه ای درباره جوانان شهر تهران*، *فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات فرهنگ و ارتباطات*، شماره ۵۲، ص ۶۱-۸۶.
۲۱. عدلی پور، صمد. معمار، ثریا و خاکسار، فائزه (۱۳۹۱)، *شبکه های اجتماعی مجازی و بحران هویت، با تأکید بر بحران هویتی ایران*، *فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، دوره اول، شماره ۴، ص ۱۷۶-۱۵۵ زمستان ۹۱.
۲۲. علی اکبری دهکردی، مهناز. خدایی، علی. شکری، امید. و دانشپور، زهره (۱۳۹۱). *تغییر ناپذیری بین گروهی ساختار عاملی سبک هویت در نوجوانان ایرانی*، *مجله روانشناسی رشد*، سال ۹، دوره (۳۵)، ص ۲۳۷-۲۴۸.

۲۳. علی قلی زاده جهانی، الناز. و خانجانی، زینب (۱۳۹۵)، "سبک های دلبستگی ایمن و نا ایمن و اعتیاد به شبکه های اجتماعی"، همایش ملی خانواده و مسایل نوپدیده، تبریز، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، اداره کل ورزش و جوانان استان آذربایجان شرقی.

۲۴. غیبی، اکرم و زارعی، حیدر علی (۱۳۹۷)، "پیش بینی اعتیاد به اینترنت بر اساس هیجان خواهی و سبک های هویت در دانش آموزان"، نشریه روانشناسی و روانپزشکی شناختی، دوره ۵ (۳)، ص ۵۳ - ۶۵.

۲۵. قائمی، مهلا. سالاریان، زهرا (۱۳۹۶). "سبک های دلبستگی، سلامت روانی و اعتیاد به شبکه های اجتماعی در دانشجویان"، مجله روانشناسی معاصر، ۱۳۹۶، ۱۲، (ویژه نامه)، ۱۳۲۳-۱۳۲۶.

۲۶. گرینفیلد، د. (۱۳۸۴)، "اعتیاد به اینترنت و پیامد های آن"، فصلنامه ره آورد نو، شماره ۱۲، ص ۴۸-۵۱.

۲۷. لطف آبادی، حسین (۱۳۸۷)، روانشناسی رشد ۲ نوجوانی، جوانی و بزرگسالی، چاپ ۹، تهران: انتشارات سمت.

۲۸. محمدی، حمیده. فولادچنگ، محبوبه (۱۳۹۷)، "نقش واسطه ای سبکهای پردازش هویت در رابطه بین سبکهای دلبستگی و راهبردهای تنظیم شناختی هیجان"، مجله روانشناسی ۸۷، سال ۲۲، شماره ۳، ۳۰۸-۳۲۵.

۲۹. مرتضایی، نسترن، رحیمی نژاد، عباس (۱۳۹۵)، "نقش سبک های هویت و احساس انسجام روانی در پیش بینی اعتیاد به اینترنت"، ماهنامه رویش روان شناسی، سال پنجم، شماره ۴، ص ۷۱-۸۴.

۳۰. معنی زاده، زهرا. نجار، علی (۱۳۹۵)، "بررسی رابطه ی بین سبکهای دلبستگی با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان"، مجله اصول بهداشت روانی، ۱۸ (۴): ص ۲۲۰-۲۲۶.

۳۱. مؤمنی مهموئی، حسین. وقتبریان، الهه (۱۳۹۴)، "اعتیاد به شبکه های اجتماعی و تأثیر آن بر دانش آموزان"، سومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.

32. Avila, M., Cabral, J., & Matos, P. M. (2011). Identity in university students: the role of parental and romantic attachment. *Journal of adolescence*.
33. Baker, J. K. (2006). *The Impact of Attachment Style on Coping Strategies, Identity Development and The Perception Of Social Support*. Master of Arts thesis, University of Canterbury.
34. Berry, K. A (2007) review of the role of adult attachment style in psychosis: Unexplored issues and questions for further research. *Clin Psychol Rev*, 27(4), 458-475.
35. Berzonsky, M .D. (2008). Identity formation :The role of identity processing style and cognitive processes .*Personality and Individual Differences* ,44, 645-655.
36. Berzonsky, M. D. (1989). Identity style: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescence Research*, 4, 267-281.
37. Bosch, L., & Card ,N . (2012). A meta- analytic review of Berzosky is Identity style inventory (ISI).*journal of [J]adolescence*,35 ,333-343.
38. Bowlby, J. (1988). A secure base: Parent-child attachment and healthy human development.
39. Collins, NL. & Read, SJ. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *J Per So Psychology*, 58(4), 644-63 Educational Psychology Review, 17 (4), 363-388.
40. Erikson, E. (1963). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton
41. Erikson, E. (1968). *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
42. Hiroi , N. & Agatsuma , S. (2005). Genetic susceptibility to substance dependence. *Journal of Molecular Psychiatry*, 10, 336- 344. Doi: 10. 1038 /sj. Mp. 4001622. internet use to depression and social isolation among adolescents.
43. Marcia, J .E. (1966). " Development and validation of ego identity statuses. *Journal of personality and social psychology*, 3, 551-558.
44. Mitchell, K. & Welis, M. (2010). Problematic 'internet experiences Primary or secondary presenting problems in persons seeking mental health care? *Social Science & Medicine*, 65. 1136- 1141.

45. Monacis , L. Pali ,V. , Griffiths, M.D. & Sinatra, M. (2017).Exploring individual differences in online addiction: The role of identity and attachment.*International journal of mental health and addiction*, 15(4),853-868.
46. Morsunbel U. (2014). internet addition in adolescence period. is relations with identity style and ruminative exploration.*Anadolu Psikiyatri Derg*, 15 (1), 77-83. New York: Basic Books. of Child Psychology and Psychiatry, 41, 381-388.
47. Sanders Ch E, (2000). The relationship of internet use to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35, 237-42.
48. Shin,S.E ,Kim ,N.S. & Jang, E.Y.(2011).comparison of problematic internet and alcohol use and attachment style among industrial workers in Korea. *Cyber Psycholigy Behavior and social Networking*, 14(11), 665-672.
49. Waltz CF, Strickland OL, Lenz ER. (2010).*Measurement in nursing and health research*: Springer Publishing Company; arcia.
50. Young, K. S. (1996). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.